

Міністерство освіти і науки
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Навчально-науковий інститут української філології та журналістики
Кафедра української мови

Дипломна робота
магістра

з теми:

СИМВОЛІЧНІСТЬ КОНЦЕПТУ «ВОДА» В УКРАЇНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ
ПРОЗІ

Виконала:
студентка 2 року навчання
освітнього ступеня «магістр» групи Ukr1-M22
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова і література)
Борідко Ольга Русланівна

Керівник: Марчук Л.М., доктор філологічних наук,
професор кафедри української мови

Рецензент: Гудима Н.В., кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

Кам'янець-Подільський – 2023 рік

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Мовна картина світу через призму когнітивної лінгвістики.....	8
1.1. Відображення людської свідомості у мовному просторі.....	8
1.2. Мовна картина світу – один із основних об’єктів вивчення когнітивної лінгвістики.....	18
1.3. Концепт як спосіб репрезентації фрагменту об’єктивної дійсності у парадигмі мовознавчих досліджень.....	22
Висновки до 1-го розділу.....	24
Розділ 2. Вербалізація концепту «вода» в сучасній українській мові.....	26
2.1. Концепт «вода» в українській міології.....	26
2.2. Словникова вербалізація концепту «вода».....	30
2.3. Концепт «вода» у новелістиці Григора Тютюнника.....	34
2.4. Реалізація концепту «вода» у романі Олеся Гончара «Тронка».....	39
2.5. Мовна експлікація концепту «вода» в «Мисливських усмішках» Остапа Вишні.....	41
2.6. Лінгвальне втілення концепту «вода» в оповіданнях та повістях Євгена Гуцала.....	43
2.7. Концепт «вода» в українських художніх текстах початку ХХІ століття.....	46
Висновки до 2-го розділу.....	52
Розділ 3. Методика вивчення елементів лексикології в основній школі.....	53
Висновки до третього розділу.....	65
Висновки.....	67
Список використаної літератури.....	69
Словники.....	74
Список використаних джерел.....	74

ВСТУП

Протягом кількох останніх десятиліть у мовознавстві спостерігається активне зацікавлення проблемою взаємозв'язку мови, мислення, мовної свідомості. Фахівці розглядають ці феномени екзистенції людини соціальної з акцентом на їхні семантичні аспекти. Співвідношення форми й змісту мовних одиниць різних рівнів, мовного значення й позамовного (енциклопедичного) знання базується у людській свідомості на матеріалі чуттєвих образів, пам'яті та уявлення.

Вивчення мови не може бути відокремлене від людської свідомості. В останні десятиліття особливої актуальності набуває когнітивна лінгвістика, у якій значення розглядається як вербалізоване знання, як діяльнісний акт мислення, прирівнюючись, таким чином, до концептуалізації. Остання інтегрується у широкому плані як понятійна класифікація; вона є одним із найважливіших процесів пізнавальної діяльності людини, що полягає в осмисленні нею інформації про навколишній світ, яка, врешті-решт, веде до утворення концептів, концептуальних структур і всієї концептуальної системи у мозку людини.

Однією з галузей лінгвістики, яка вивчає мову як інструмент пізнавальної діяльності людини, є когнітивна лінгвістика. Становлення її відбулось у 70-их роках ХХ століття. Усю пізнавальну (когнітивну) діяльність людини можна розглядати як таку, що розвиває вміння індивіда орієнтуватися у світі, а ця діяльність поєднується з необхідністю ототожнювати й розрізняти об'єкти. Для забезпечення таких операцій і виникає концепт – одна із основних функційних одиниць когнітивної лінгвістики. Утворення концептів – своєрідна ментальна репрезентація тієї інформації, яка представлена у психіці людини.

Концепт набуває специфічного вираження у різних мовних картинах світу, оскільки тісто пов'язаний з процесом свідомості окремого етносу, тому й когнітивна лінгвістика займається вивченням концептів, мовних картин світу у різних етнокультурних середовищах.

На сучасному етапі особливий інтерес дослідників викликають питання, пов'язані з мовною картиною світу, мовною особистістю, мовною свідомістю, дискурсом, національно-культурною складовою комунікації. Усе більше уваги науковці приділяють вивченню «ключових концептів» культури. Активно розвиваються ті наукові напрямки, які мають інтеграційний характер: етнопсихолінгвістика, когнітивна наука й лінгвокультурологія.

Традиційний семантичний аналіз вербальних одиниць не враховує асоціативні зв'язки слова, когнітивний фон, що й зумовило виникнення й активне використання когнітивних методик у сучасній європейській та українській лінгвокультурології.

Пропоноване нами дослідження багато у чому спирається на досягнення дослідників, які працюють у різних галузях знань: лінгвістиці, етнолінгвістиці, психолінгвістиці, соціолінгвістиці, психології, етнопсихології, культурно-історичній психології, антропології, культурології, когнітивній науці та ін. (І. Голубовська, В. Жайворонок, В. Кононенко, М. Кочерган, О. Мельничук, Г. Півторак, О. Семенюк, О. Селіванова, Ж. Соколовська, Г. Яворська, А. Вежбицька, J. Allwood, J. R. Anderson, R. S. Baron, J. W. Berry, M. Byram, E. Clark, H. Clark, M. Jonson, G. Lakoff, N. Miller, S. E. Nadel, T. Schwartz, M. A. Sullivan, S. Taylor, D. Wilson та інші).

Українська когнітивна лінгвістика сьогодні представлена працями В. Жайворонка [Жайворонок 2007], А. Загнітко [Загнітко 2014], Ю. Жлуктенка [Жлуктенко 1977], В. Кононенка [Кононенко 2008], Т. Космеди [Космеда 2019], Т. Селіванова [Селіванова 2006], Сукаленко Т. [Селіванова 2009, 2020] та ін.

Основними напрямками когнітивної лінгвістики є семасіологія та ономасіологія. Провідним методом дослідження когнітивної лінгвістики вважається концептуальний аналіз, що становить собою сукупність різних підходів, серед яких – фреймова семантика, теорія прототипів, гештальтів

тощо. Велике значення має вивчення різних фрагментів мовної картини світу.

Дослідження окремої концептосфери є особливо актуальним, оскільки допомагає проникнути у процес ментального відображення окремою людиною чи соціумом певного фрагменту дійсності, адже концепти – складові частини усієї культури народу, які становлять його філософію, світогляд, спосіб життя та мислення. У зв'язку з цим окреслюється і **актуальність** запропонованого дослідження.

Мета дослідження – диференціювати загальнолюдські, етнокультурні та індивідуальні варіанти реалізації концепту «вода» у творчості визначених нами українських письменників кінця XX – початку XXI століття.

Мета дослідження передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) вивчити й узагальнити досвід українських лінгвістів, щоб окреслити основні тенденції дослідження семантики мовних знаків як засобів експлікації ментальних структур;
- 2) проаналізувавши мовний матеріал, визначити основні лексичні мікрогрупи, одиниці яких виступають репрезентантами досліджуваного концепту;
- 3) з'ясувати стилістичне та символічне значення лексем на позначення концепту «вода» в художніх картинах світу названих вище письменників;
- 4) охарактеризувати специфічні для кожного художника слова випадки реалізації аналізованого концепту у контексті його традиційного мовного втілення.

Елементи наукової **новизни** роботи: незважаючи на пильне вивчення концептів та мовної картини світу в різних напрямках і різними способами, у цій царині на сьогодні є й, на наше переконання, ще на досить тривалий проміжок часу залишиться досить багато дискусійних та маловивчених питань. Кінець XX – початок XXI ст. в українській культурі ознаменовано розвитком постмодернізму. Загальна ірраціональна тенденція, відкидання

класичних зразків, специфічні художні техніки досягнення й відтворення дійсності зумовили створення своєрідної поетичної мови, в основу якої покладено гру, перевтілення, синтез, символічність, переосмислення, тому цікавим є дослідження динамічної структури концепту саме в постмодерному ідіолекті.

Об'єкт дослідження – художній дискурс творів письменників ХХ – початку ХХІ століття: Григора Тютюнника, Остапа Вишні, Олеса Гончара, Євгена Гуцала, братів Капранових, Андрія Кокотюхи.

Предметом дослідження виступає вербалізація концепту «вода» у мовних картинах світу названих вище українських письменників.

Для досягнення мети дослідження ми послуговувалися такими **методами**, як концептуальний аналіз, описовий аналіз та дистрибутивний аналіз, дефініційний – для виявлення понятійного компонента концепту, структурно-семіотичний метод аналізу лексики, концептуальний – для моделювання й опису концепту в індивідуальній поетичній картині світу. Концептуальний аналіз, на думку Ж. Краснобаєвої-Чорної постає логічним продовженням семантичного аналізу і характеризується певними специфічними ознаками: 1) залучає до сфери своїх інтересів не тільки лінгвістику, а й культурологію, історію, психологію, соціологію, філософію тощо та, крім аналізу словникового значення, включає особистий та етнічний досвід, асоціації носіїв мови та культурно-національний контекст (на відміну від семантичного аналізу, що не виходить за межі власне-лінгвістичного знання і виступає суто мовним аналізом одиниць); 2) досліджувана одиниця розкладається на актуальну ознаку, буквальный смисл і пасивну ознаку, на предметнообразний зміст, поняттєвий і ціннісний складники тощо (під час семантичного аналізу одиниця розкладається на семи (диференційні семи, архісеми, конотативні семи тощо) [Краснобаєва-Чорна 2009]. Отже, концептуальний аналіз значно ширший за семантичний, відповідно останній у нашій роботі постає частиною методу концептуального аналізу.

Матеріалом для дослідження слугувала картотека фрагментів художніх текстів, укладена способом суцільної вибірки, загальною кількістю – тисяча карток лінгвального матеріалу.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть знайти застосування в практиці викладання соціолінгвістика, етнолінгвістики, когнітивної лінгвістики тощо. Крім того, цей матеріал може бути використаний у створенні словників як термінологічних, так і тлумачних.

Результати дослідження були **апробовані** на студентській конференції «Нові парадигми сучасної філології».

ВИСНОВКИ

Вивчивши та узагальнивши досвід вітчизняних мовознавців, ми визначили, що до числа найбільш актуальних проблем лінгвістики останніх десятиліть належать питання національної специфіки мовних і мовленнєвих явищ, які дозволяють сягнути надр національної ментальності.

Когнітивна лінгвістика сьогодні – це вчення про різні типи людських знань і способи їх репрезентації мовними знаками. Основним репрезентантом ментальності народу виступає концепт. Концепт є виразником успадкованої людиною від попередніх поколінь картини світу і при цьому містить численні асоціативні нашарування, які сформувалися людиною на основі її життєвого досвіду. Концепти формують мовну картину світу, яка є втіленням самосвідомості і світогляду як окремої людини, так і усього народу. Мовна картина світу, у свою чергу, впливає на формування світогляду індивіда, тому і цікавить дослідників у галузі когнітивної лінгвістики як унікальне за своїм багатством і образною глибиною джерело, яке постійно поповнює, поглиблює мовну картину світу нації.

Ментальний конструкт «вода», обраний нами для концептуального аналізу в художньому дискурсі Григора Тютюнника, Остапа Вишні, Олеся Гончара, Євгена Гуцала, Олени Печерної містить об'ємну етнокультурну складову, оскільки фігурує у міфологемному, традиційному обрядовому контексті, належить до сил природи, що мають безпосередній вплив на життя як біологічний процес на Землі та на життєдіяльність людини і людства.

Здійснивши концептуальний аналіз відібраного лінгвального матеріалу, ми зробили висновок про те, що авторське бачення реалій, пов'язаних із водою, у текстах Григора Тютюнника, Євгена Гуцала, Остапа Вишні та Олеся Гончара, Олени Печерної характеризується переважно традиційним семантичним наповненням їхніх лексичних експлікаторів. Новаторство письменників полягає у витворенні авторських епітетів

(співуча вода; рум'яна, недорідна роса; вутяна, м'яко-шовкова, чудово-прозора річка), у використанні оригінального метафоризованого контекстуального слововживання іменника «вода» для створення слухових, зорових, тактильних, нюхових образів для витворення нових змістових компонентів концепту «вода».

Отже ми зробили спробу охарактеризувати основні тенденції вивчення концептів у вітчизняній лінгвістиці. На основі аналізу лінгвального матеріалу, відібраного із творів письменників-класиків української літератури XX століття, ми окреслили основні лексеми, які виступають інваріантними експлікаторами концепту «вода» в українській мовній картині світу, а також виявили специфічні, авторські випадки вербалізації аналізованої ментальної структури в художньому дискурсі, з'ясували їхнє стилістично-символічне значення, завдяки чому вдалося досягти мети роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич Ф.С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 240 с.
2. Береза Т. Гарна мова – одним словом : словник вишуканої української мови. Львів : Апріорі, 2017. 420 с.
3. Біленко Т. І. Феномен слова в українських реаліях: (філософський аспект): монографія. Київ: Знання України, 2003. 432 с.
4. Бондаренко Н. Виховання громадянськості старшокласників на уроках української мови. *Дивослово*. 2020. № 3. С. 2–6.
5. Бондарчук Л. Мовна картина світу: дефініції, проблеми, перспективи. Режим доступу: [http://www.mova.info/page 3](http://www.mova.info/page3). арх.
6. Василенко В. Р. Мовна картина світу як засіб міжкультурної комунікації [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua/>.
7. Вільчинський Ю. М. Олександр Потебня як філософ. Львів: [б.в.], 1995. 127 с.
8. Гайдук Г.В. Концепт як базове поняття когнітивної лінгвістики. URL: http://www.rusnauka.com/27_SSN_2012/Philologia/3_117439.cioc.htm.
9. Герасименко О. Про що мовчить вода? Всі книги. 2013. 3 вересня. URL: vsiknygy.net.ua/shcho_pochytati/30596.
10. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу. Київ: Логос, 2004. 284 с.
11. Горошкіна О.М., Попова Л.О. Сучасний урок української мови: від планування до проведення. Харків : Видавнича група «Основа», 2010. 111 с.
12. Греб М. Національно-культурний компонент змісту навчання лексикології і фразеології української мови. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 6. С. 3–7.
13. Греб М. Лінгводидактичні засади навчання лексикології і фразеології майбутніх учителів початкової школи в умовах вищого навчального закладу. *Українська мова і література в школах України*. 2015.

№ 1-2. С. 4–7.

14. Гурдуз А. І. Концепт води в романі Олени Печорної «Кола на воді». Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. Вип. 39. С. 72-75.

15. Гурдуз А.І. Міфопоетична парадигма в ідіостилі Олени Печорної: традиція і новаторство. Ідіостиль автора-творця: мовно-літературна парадигма: моногр. / за ред. О. С. Філатової. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2018. С. 145-168.

16. Долусова Н. В., Концепт телефонний дзвінок та його вербалізація в жіночих текстах (на матеріалі оповідань Д. Паркер). *Сучасні тенденції розвитку мов*. 2011, № 6, с. 72–75.

17. Дороз В.Ф., Ларіна Т.Е. Сучасний урок (українська мова та література) : навчально-методичний посібник. Бердянськ, 2005. 84 с.

18. Жайворонок В. В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук. *Мовознавство*. 2004 . №5 – 6. С. 23 – 35.

19. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : Нариси : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Довіра, 2007. 262 с.

20. Живіцька І. А., Мовна картина світу як відображення реальності. *Філологічні студії*. 2010, № 4, с. 20–25.

21. Жлуктенко Ю. Синхронно-порівняльна, або конфронтативна, лінгвістика. Німецько-українські мовні паралелі. Київ : Вища школа, 1977. 252 с.

22. Загнітко А. П. Сучасна лінгвістика: погляди та оцінки: науково-аналітичне видання. Донецьк : ДонНУ, 2014. 464 с.

23. Іващенко В. Л. Організація ментальності концепту. Семантика мови і тексту. Зб.ст. VIII міжнародної наукової конф. Івано-Франківськ: Плай, 2003. С. 202-208.

24. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої

термінології). Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2006.

25. Кононенко І. В. Національно-мовна картина світу: Зіставний аспект (на матеріалі української та російської мов). *Мовознавство*. 1996. №6. С. 39 – 45.

26. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2008. 337 с.

27. Космеда Т. А., Плотнікова Н. В. Лінгвоконцептологія: мікроконцептосфера СВЯТКИ в українському мовному просторі. Львів: Коло, 2010.

28. Космеда Т., Олексенко О., Павлова І. Семантика і прагматика дискурсивного слова та його потенціал для діагностики психотипу мовної особистості: аспектуальний опис / за наук. ред. проф. Т. Космеди. Вінниця–Познань–Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2019. 308 с.

29. Краснобаєва-Чорна Ж. Концептуальний аналіз як метод концептивістики (на матеріалі концепту ЖИТТЯ в українській фраземіці). *Українська мова*, 2009, № 1. С. 41 – 52.

30. Кузнецов Ю. Імпресіонізм в українській прозі кінця XIX - початку XX ст.: (Проблеми естетики і поетики). Київ: Зодіак-ЕКО, 1995. 303 с.

31. Кузнєцова О. Використання паронімів у мовленні. *Дивослово*. 2019. № 6. С. 15–17.

32. Лавренюк В. Інноваційні і традиційні підходи у викладанні лінгвістичних дисциплін. *Дивослово*. 2020. № 2. С. 2–5.

33. Левченко О. Сучасні теорії концептуального аналізу. Режим доступу: http://www.lp.edu.ua/.../TK_work/lewchenco_dys.htm.

34. Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу. *Мовознавство*. 2004. №5 – 6. С. 36 – 41.

35. Мельничук Ю., Акуліна О. Жанр есе в шкільній практиці: класика чи інновація? *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 12. С. 17–19.

36. Мельничук О. Д. Концепти як елементи семантики тексту. URL: <http://studentam.net.ua/content/view/8783/97/>.
37. Меншій А. «Напоєні красою слів твоїх...»: «школа» М. Коцюбинського в українському постімпресіонізмі: монографія. Миколаїв: Іліон, 2016. 580 с.
38. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М. І. Пентиліук. К. : Ленвіт, 2004. 400 с.
39. Методичні рекомендації щодо викладання української мови та літератури у 2020/2021 році. Додаток до Листа МОН України від 11.08.2020 р. № 1/9-430. *Дивослово*. 2020. № 7–8. С. 2–9
40. Нагрибельна І. Формування лексичного запасу учнів засобами самостійної роботи. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 10. С. 16–17.
41. Нікітіна І. Українська національно-мовна картина світу: діяхронічний аспект [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://linguistics.kspu.edu/webfm_send/806.
42. Осадча Н. Українська мовна картина світу: інтерпретаційні моделі інтегративного потенціалу. *Українознавство*, №3. 2017. С. 201 – 213.
43. Палихата Е. Я. Методика навчання української мови. Практикум: навчально-методичний посібник. Тернопіль : ФОП Осадца Ю.В., 2019. 300 с.
44. Пентиліук М. Теоретичні засади методики навчання української мови. *Українська мова і література в школах України*. 2013. № 5. С. 2–6.
45. Пентиліук М.І., Окуневич Т.Г. Сучасний урок української мови. Харків : Вид. група «Основа», 2007. 176 с.
46. Потебня А.А. Рецензия члена корреспондента Импер. Академии наук А. А. Потебни // *Записки Императорской Академии наук*. 1881. Т. 37, кн. 2. – Прилож. № 4. С. 64–152. Рец. на кн.: Народные песни Галицкой и Угорской Руси, собранные Я. Ф. Головацким : в 3 ч., 4 т. / Я. Ф. Головацкий. Москва: Изд. Импер. О-ва истории и древностей рос. при Моск. ун-те, 1878. Ч. 1. [2], 557–748, 24, 388 с.

47. Рудницька О. Уроки української мови для 6 класу : навчальний посібник. Київ : Дивослово, 2020. 350 с.
48. Русанівський В. М. Мовна картина світу в етнокультурній парадигмі. *Мовознавство*. 2004. № 4. С. 3–7.
49. Соколовська Ж. П. Картина світу та ієрархія сем. *Мовознавство*. 2002. №6. С. 87 – 91.
50. Стефурак Р. І. Внутрішня форма слова — центр перетину референтної, концептуальної та вербальної (поетичної) картин світу. Режим доступу: [http:// www.elib.crimea.edu/index.php](http://www.elib.crimea.edu/index.php).
51. Сукаленко Т. М. Метафоричне вираження концепту жінка в українській мові. Київ, 2009. 240 с.
52. Сукаленко Т. М. Фреймовий аналіз художнього дискурсу. Мова і культура. (Науковий журнал). Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2020. Вип. Т. V (200). С. 50–61.
53. Тупиця О., Особливості організації поетичної картини світу. *Філологічні науки*. 2009, вип. 1, с. 98–104.
54. Хом'як І., Каркіч І. Компетентнісний підхід до навчання лексики в загальноосвітніх навчальних закладах. *Дивослово*. 2019. № 10. С. 2–5
55. Хорошун О. О., Мовна та концептуальна картини світу в дослідженнях сучасної лінгвістичної науки. Глухівські наукові читання-2011, матер. міжнарод. наук.- практ. конф. (15–17 лист. 2011 року). Глухів: РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2011, с. 241–246.
56. Хрищена О., Поняття мовної та концептуальної картин світу у науці про мову. Електронний ресурс: <https://naub.ua.edu.ua/2012/ponyattya-movnoji-ta-kontseptualnojikartyn-svitu-u-nautsi-pro-movu/>.
57. Чередник Н. Г. Роль інтеграційної функції мови у формуванні нації та держави [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/201001/10cngfnd.pdf>.
58. П.Щербін В. Українська концептологія і концептографія: Погляд з Білорусі. *Українська мова*. 2008. №3. С. 26 – 40.

59. Grzegorzczkova R. Kategorie gramatyczne / Współczesny język polski ; [Pod redakcją Jerzy Bartmińskiego]. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, 2001. S. 2.

60. Langacker R. W. Grammar and conceptualization. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 2000. 7. Langacker R. W. Introduction to Concept, Image, and Symbol. Cognitive grammar in Cognitive Linguistics: Basic Reading / edited by D. Geeraerts. Berlin, New-York. Mouton de Gruyter, 2006.

СЛОВНИКИ

61. Бутенко Н. П. Словник асоціативних означень іменників в українській мові. Львів: Вища школа, Вид-во при Львів, ун-ті, 1989. 328 с.

62. Великий тлумачний словник української мови / [Уклад, і гол. ред. В. Т. Бусел]. - К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. - 1736 с.

63. Войтович В Українська міфологія / В. Войтович. - К.: Либідь, 2002. - 664 с.

64. Грішин Е. О., Рудакевич М. І. Термінологічний словник з педагогіки. Тернопіль : Терноп. експерим. ін-т пед. освіти. 1995. 79 с.

65. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля–Київ, 2006. 718 с.

66. Словарь української мови / [Упор. Б. Грінченко]: В 4-х т. Київ: Наукова думка, 1996. Т. 1. 1996. 495 с.

67. Словник української мови: в 11 томах. Том 1, 1970. С. 716.

68. Словник староукраїнської мови XIV-XV ст. Т. 1-2. Київ, 1977.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

69. Вишня О. Вибране. / [Упоряд, і післямова А. С. Крижанівського; Худож. В. М. Гринько]. - К.: Молодь, 1989. - 208 с.

70. Вишня О. Твори: В 4 т. / [Редкол.: І. О. Дзеверін (голова) та ін.] - К.: Дніпро, 1988. - Т. 3.: Усмішки, фейлетони, гуморески, 1944-1950 / [Підгот. тексти, упоряд. і склав приміт. Ю. І. Цеков. Відп. ред. І. О. Дзеверін]. - 1989. -398 с.

71. Гончар О. Т. Тронка. Собор: Романи / [Передм. А. Г. Погрібного]. - К.: Дніпро. - 1992. - 688 с.
72. Гуцало Є. Пролетіли коні: оповідання та повісті / [Вступ, слово Л. Ворониної]. - К.: Вид-во гуманіт. лі-ри, 2008. - 384 с.
73. Печорна О. Химерниця: роман. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 384 с.
74. Прислів'я та приказки про воду. URL: <https://traditions.in.ua/usna-narodna-tvorchist/pryslivia-ta-prykazky/151-pryslivia-ta-prykazky-pro-vodu>.
75. Тютюнник Г. Облога: вибр. твори / [Передм., упоряд. та приміт. В. Дончика]. - 3-тє вид. - К.: Унів. вид-во Пульсари, 2005. - 832 с.